

Γερμανόφωνη αστυνομική λογοτεχνία στο ελληνικό πεδίο βιβλιοπαραγωγής τη δεκαετία του 2010: Μεταφραστικές ροές και δρώσες δυνάμεις

Φωτεινή Πατεινάρη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

This paper focuses on the genre of crime literature and analyses the translation flows from German into Greek, and the agents involved in this process. Adopting a sociological point of view the study considers literary translation as a function of the social relations and interactions between language groups/countries and as social practice (Cronin 2003, Heilbron 1999). In this context it focuses on the translation of German crime novels into Greek during the period 2010-2020, a challenging time for the Greek book field because of the financial crisis. Translated crime novels are used as a case study, since they constitute a best-selling genre with broad readership, and they also attract the interest of publishing houses (Erdmann 2009: 11). Using the theory and analytical tools of translation sociology, the study attempts to analyse the flows of translated crime novels and the position of the German crime novels among them. In addition, the paper focuses on two of the main agents of the translated books, namely the publishing houses and the translators. The analysis reveals different strategies in the selection of the German crime novels to be translated and a shift between the first and the last five years of the decade.

Λέξεις-κλειδιά: literary translation, translation flows, German crime novels, Greek publishing field, social agents, translators, publishing houses

1. Θεωρητικά ερείσματα: Κοινωνιολογία της μετάφρασης και μεταφραστικές ροές

Τις τελευταίες δεκαετίες οι μεταφραστικές σπουδές έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους από κειμενοκεντρικές προς πολιτισμικές και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις (Bachleitner & Wolf 2010, Wolf 2007: 4). Στο πλαίσιο αυτό η μετάφραση αντιμετωπίζεται όχι απλώς ως ένα γλωσσικό προϊόν, αλλά ως πολιτική και πολιτιστική πράξη άμεσα συνδεδεμένη με τοπικές και παγκόσμιες σχέσεις ισχύος και ως κοινωνική πρακτική (Cronin 2003) στην οποία μετέχουν και την οποία διαμορφώνουν με ενεργητικό τρόπο δρώντα υποκείμενα, ομάδες και θεσμοί.

Για την κατανόηση της μετάφρασης ως κοινωνικής πρακτικής αποδεικνύεται ιδιαίτερος εποικοδομητική η θεωρητική σκέψη του Bourdieu (1993) σχετικά με το πεδίο, τις δρώσες δυνάμεις και τις διαφορετικές μορφές κεφαλαίου. Το πεδίο είναι ένας ιεραρχικά δομημένος μικρόκοσμος που αποτελείται από δίκτυα σχέσεων ανάμεσα σε αντικειμενικά οριοθετημένες θέσεις ισχύος στον κοινωνικό χώρο (Γιαννακοπούλου, 2012: 18). Περιλαμβάνει ανταγωνιστικές μεταξύ τους δρώσες δυνάμεις, που μάχονται για τις διάφορες μορφές κεφαλαίου και για να βελτιώσουν τη θέση τους στο πεδίο, για να το διατηρήσουν ή να το μετασχηματίσουν. Ο χώρος της βιβλιοπαραγωγής μπορεί να θεωρηθεί ως τέτοιο πεδίο όπου δρουν εκδοτικοί οίκοι, συγγραφείς, μεταφράστριες και μεταφραστές, επιμελήτριες και επιμελητές, ατζέντισσες και ατζέντηδες, πολιτιστικά ιδρύματα και άλλες δυνάμεις. Οι σχέσεις ανάμεσα στις δρώσες δυνάμεις του πεδίου διαμορφώνονται ανάλογα με την κατανομή των διαφορετικών κεφαλαίων. Ο Bourdieu (1993) διακρίνει το οικονομικό, το πολιτιστικό, το κοινωνικό και το συμβολικό κεφάλαιο. Η διαφορά ανάμεσα στα είδη του κεφαλαίου των δρωσών δυνάμεων εκφράζει τη διαφορά ισχύος που

δημιουργείται στο εκάστοτε πεδίο πολιτισμικής παραγωγής. Στο πεδίο της βιβλιοπαραγωγής ο Bourdieu (2008) διακρίνει δύο πόλους με διαφορετικά χαρακτηριστικά: Την παραγωγή μεγάλης κλίμακας, όπου πρωτοστατούν οι νόμοι της αγοράς και την παραγωγή μικρής κλίμακας που λειτουργεί περισσότερο αυτόνομα με βάση συγκεκριμένους κανόνες που παράγονται εντός του πεδίου. Η διάκριση αυτή επιβεβαιώνεται και για την παγκόσμια αγορά μεταφρασμένων βιβλίων (Sapiro 2008, 2010).

Οι ανταγωνιστικές θέσεις στον κοινωνικό χώρο που περιγράφει ο Bourdieu μεταφέρονται στο μοντέλο κέντρου-περιφέρειας που προτείνει ο Heilbron (1999) για τις σχέσεις κυρίαρχων-κυριαρχούμενων γλωσσών στο παγκόσμιο πεδίο βιβλιοπαραγωγής και τις μεταφραστικές ροές. Στο παγκόσμιο αυτό πεδίο σύμφωνα με το μοντέλο του Heilbron (2020: 136-137) τα αγγλικά καταλαμβάνουν από το 2000 και έπειτα μια υπερκεντρική θέση, καθώς πάνω από το 50% των μεταφρασμένων βιβλίων παγκοσμίως είναι μεταφράσεις από τα αγγλικά¹. Η υπερκεντρική αυτή θέση σημαίνει αυξημένο κεφάλαιο και ισχύ εντός του πεδίου. Ακολουθούν τα γαλλικά και τα γερμανικά, που χαρακτηρίζονται ως κεντρικές γλώσσες, διότι σε αυτές αντιστοιχεί περίπου το 10-12% των μεταφράσεων παγκοσμίως. Οι γλώσσες που καταλαμβάνουν ποσοστό κοντά στο 3% χαρακτηρίζονται ως ημιπεριφερειακές, όπως για παράδειγμα τα ισπανικά και τα ιταλικά. Τέλος, στο περιθώριο του πεδίου βρίσκονται οι γλώσσες που αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 1% των μεταφράσεων παγκοσμίως, χαρακτηρίζονται ως περιφερειακές και είναι γλώσσες που εισάγουν έναν μεγάλο αριθμό μεταφράσεων: Στο ελληνικό πεδίο, για παράδειγμα, περίπου 40% της βιβλιοπαραγωγής αφορά μεταφρασμένους τίτλους (Heilbron & Sapiro 2007: 96). Με βάση το μοντέλο αυτό η μετάφραση γίνεται κατανοητή ως κομμάτι των πολιτισμικών ανταλλαγών και ως πεδίο όπου εκφράζονται μέσω των μεταφραστικών ροών οι σχέσεις ισχύος μεταξύ των γλωσσών/κρατών και των διαφόρων δρωσών δυνάμεων που ανταγωνίζονται σε αυτό. Η μορφή αυτή πολιτισμικών ανταλλαγών αναπτύσσει τη δική της δυναμική με βάση την αλληλεπίδραση οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών παραγόντων που διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από τις ασύμμετρες και ιεραρχικά προσδιορισμένες θέσεις των δυνάμεων του πεδίου (Heilbron 1999: 436), ενώ για την κατανόηση των μεταφραστικών ροών λαμβάνονται υπόψη τόσο οι θέσεις στο παγκόσμιο πεδίο βιβλιοπαραγωγής, όπως περιγράφηκαν παραπάνω, όσο και το πλαίσιο της χώρας/γλώσσας υποδοχής -που θα περιγραφεί στη συνέχεια στο ερευνητικό μέρος της εργασίας.

Όσον αφορά τη θέση της αστυνομικής λογοτεχνίας² στο παγκόσμιο πεδίο βιβλιοπαραγωγής σήμερα, αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή είδη και προσεγγίζεται θερμά τόσο από το κοινό όσο και από τις/τους συγγραφείς και τους εκδοτικούς οίκους (Erdmann 2009: 11-12). Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις που σημειώθηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1980: Η σύγχρονη εποχή είχε, δηλαδή, ανάγκη από την κατασκευή ενός

¹ Για τα στοιχεία αυτά που βασίζονται στο Index Translatorium της UNESCO βλ. και Heilbron & Sapiro (2007).

² Ο ορισμός της αστυνομικής λογοτεχνίας αποτελεί μια σύνθετη υπόθεση που υπερβαίνει τα όρια της συγκεκριμένης εργασίας. Σύμφωνα με τον Uri Eisenzweig (1986: 33) η ιδιομορφία του αστυνομικού μυθιστορήματος είναι πρωτίστως μορφολογική (διάκριση αφηγητή-ντετέκτιβ, «αντιστροφή» του χρόνου) και λιγότερο θεματική (έγκλημα, τρόμος κ.λπ.), δεδομένου ότι «η θεματική του λειτουργία είναι συνδεδεμένη με μια καθορισμένη αφηγηματική μορφή». Για περισσότερες πληροφορίες γύρω από τη συγκρότηση του είδους βλ. και τα υπόλοιπα δοκίμια που περιλαμβάνονται στην ίδια ανθολογία.

“δακτυλοδεικτούμενου κακού”, στο οποίο θα αποδίδονταν οι ευθύνες για τα προβλήματα που επέφεραν οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές αλλαγές. Οι συγγραφείς αστυνομικών μυθιστορημάτων ήταν οι πρώτοι που κατάλαβαν και ακολούθησαν τις αλλαγές στις κοινωνίες και στην πολιτική τα τελευταία 30 χρόνια, ενσωματώνοντας συνιστώσες τους στο περιεχόμενο των βιβλίων σε ικανοποιητικό βαθμό. Συνεπώς η αστυνομική λογοτεχνία είναι στενά συνυφασμένη με την κοινωνική πραγματικότητα (Markaris 2014: 164). Παράλληλα λόγω της δημοτικότητάς της μπορεί να μας παρέχει σημαντικές ενδείξεις για τη θέση μιας ξένης λογοτεχνίας στο πεδίο υποδοχής (Wiedenmayer 2020: 137).

2. Σκοπός και μεθοδολογία της έρευνας

Με αφετηρία τα θεωρητικά ερείσματα που σκιαγραφήθηκαν στο πρώτο μέρος η έρευνα επιχειρεί να σκιαγραφήσει σε μακροεπίπεδο τη ροή της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας στο πεδίο της βιβλιοπαραγωγής στην Ελλάδα, εστιάζοντας πρώτον στην ποσοτική ανάλυση των μεταφρασμένων τίτλων και δεύτερον στην ανάλυση των δρωσών δυνάμεων που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη ροή της ξένης λογοτεχνίας: στους εκδοτικούς οίκους και τις μεταφράστριες/τους μεταφραστές. Σε μικροεπίπεδο επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες σειρές βιβλίων που επηρεάζουν τις μεταφραστικές ροές, αναλύοντας εγγύτερα τις αλληλεπιδράσεις εκδοτικού οίκου, πρωτότυπου, μεταφράσματος και μεταφράστριας ή μεταφραστή.

Η συλλογή των ποσοτικών δεδομένων της έρευνας έγινε από τη βάση δεδομένων της Βιβλιονet που λειτουργεί υπό την εποπτεία του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού (ΕΙΠ), από τη βάση οσδελnet του Οργανισμού Διαχείρισης Έργων του Λόγου (ΟΣΔΕΛ) και από τη βάση δεδομένων του Compendium Ελληνογερμανικών Διασταυρώσεων που λειτουργεί στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Είναι σημαντικό να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι η συγκέντρωση των δεδομένων για το πεδίο της βιβλιοπαραγωγής στην Ελλάδα καθίσταται εξαιρετικά σύνθετη υπόθεση, δεδομένου ότι από το 2013 που διακόπηκε η λειτουργία του ΕΚΕΒΙ απουσιάζουν πάρα πολλά δεδομένα σχετικά με την αγορά του βιβλίου με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται ένα χαοτικό και ακαθόριστο τοπίο.

Η ποιότητα των δεδομένων από τις βάσεις δεδομένων δεν μπορεί να θεωρηθεί απολύτως αξιόπιστη, διότι εξαρτάται από τα στοιχεία που παρέχουν οι εκδοτικοί οίκοι και από τη διαδικασία συνεχούς και σχολαστικής ενημέρωσης των ίδιων των βάσεων.³ Για την οριοθέτηση της αστυνομικής λογοτεχνίας για μεθοδολογικούς και πρακτικούς σκοπούς ακολουθήθηκε η κατηγοριοποίηση της Βιβλιονet με βάση το θέμα ‘αστυνομική λογοτεχνία’, ενώ συμπληρωματικά λήφθηκε υπόψη η παρουσίαση του κάθε βιβλίου στις ιστοσελίδες των εκδοτικών οίκων. Από τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν και συγκρίθηκαν προέκυψε ένα σύνολο 1367 μεταφρασμένων αστυνομικών βιβλίων, τα οποία αρχικά οργανώθηκαν σε μια βάση δεδομένων που περιλαμβάνει τη γλώσσα του πρωτότυπου και το έτος κυκλοφορίας της μετάφρασης, ώστε πρώτον να εντοπιστούν οι γλώσσες που κυριαρχούν στη μετάφραση του συγκεκριμένου είδους και η πορεία τους μέσα στην υπό εξέταση περίοδο και έπειτα να εντοπιστούν τα βιβλία που έχουν μεταφραστεί από τα γερμανικά. Τα βιβλία αυτά ανέρχονται σε 41.

Στη συνέχεια οργανώθηκε η βάση δεδομένων που αφορά τα γερμανόφωνα αστυνομικά μυθιστορήματα και περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες: όνομα συγγραφέα, φύλο, εθνικότητα, τίτλος βιβλίου στα ελληνικά, έτος δημοσίευσης πρωτότυπου, έτος

³ Για το έτος 2020 τα στοιχεία είναι ελλιπή, καθώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2021 και οι βάσεις δεδομένων ανανεώνονται με σχετική καθυστέρηση.

κυκλοφορίας μετάφρασης, πόλη έκδοσης μετάφρασης, εκδοτικός οίκος μεταφρασμένου τίτλου, μεταφραστής/στρια. Από τη βάση αυτή προέκυψε μια δεύτερη βάση δεδομένων με επιμέρους στοιχεία για τα υποκείμενα της μετάφρασης και μια τρίτη βάση, για να ερμηνευτούν τα δεδομένα που αφορούν τους εκδοτικούς οίκους. Τα ποσοτικά στοιχεία των βάσεων πλαισιώθηκαν από ποιοτικά δεδομένα σχετικά με τους εκδοτικούς οίκους, τις μεταφράστριες και τους μεταφραστές που συγκεντρώθηκαν από βιογραφικά, από συνεντεύξεις στον ηλεκτρονικό τύπο και από αντίστοιχα στοιχεία στις ιστοσελίδες των εκδοτικών οίκων. Για την ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε ανάλυση περιεχομένου (content analysis).

3. Ανάλυση

3.1. Το ελληνικό πεδίο της βιβλιοπαραγωγής την περίοδο 2010-2020

Συνολικά την περίοδο 2010-2020 εκδόθηκαν στην Ελλάδα περίπου 90.000 βιβλία. Μεγάλος όγκος της βιβλιοπαραγωγής συγκεντρώνεται γύρω από τρεις πολύ μεγάλους εκδοτικούς οίκους (Μεταίχμιο, Πατάκη, Ψυχογιός) που καλύπτουν περίπου το 15% της βιβλιοπαραγωγής μέχρι τα μέσα της δεκαετίας (Καμπουρόπουλος 2017) και περίπου το 10% της βιβλιοπαραγωγής σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία για την περίοδο 2017-2019 από σχετική έρευνα του ΟΣΔΕΛ (2020). Το επόμενο 15% της βιβλιοπαραγωγής προέρχεται από μεγάλους εκδοτικούς οίκους που παράγουν 80-199 βιβλία τον χρόνο, ενώ περίπου 40% της βιβλιοπαραγωγής προέρχεται από μεσαίας δυναμικής εκδοτικούς οίκους (που παράγουν 10-79 τίτλους τον χρόνο). Στο πεδίο δραστηριοποιούνται πολλοί μικροί εκδοτικοί οίκοι που παράγουν από 1 έως 9 βιβλία τον χρόνο και καλύπτουν ένα σημαντικό ποσοστό των νέων τίτλων, περίπου 30% (Καμπουροπούλου 2017). Παράλληλα, φαίνεται ότι την υπό εξέταση δεκαετία υπήρξαν σημαντικές ανακατατάξεις στον κλάδο: περισσότερες από 1 στις 4 σημερινές εκδοτικές επιχειρήσεις (27%) ιδρύθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, μετά το 2008 (ΟΣΔΕΛ 2020)· στην πλειονότητά τους πρόκειται για μικρούς εκδοτικούς οίκους (Angelus Novus, Ποικίλη Στοά, Αντίποδες, Βακχικόν, Περεισπωμένη, Θράκα κ.ά.). Τέλος, το 70% της βιβλιοπαραγωγής προέρχεται από ένα μικρό ποσοστό επιχειρήσεων, που κυμαίνεται από 15% για το πρώτο μισό της υπό εξέταση δεκαετίας (Καμπουροπούλου 2017) έως 10% για την τριετία 2017-2019 (ΟΣΔΕΛ 2020), γεγονός που αποδεικνύει ότι παρά τον μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων η εκδοτική παραγωγή είναι σε σημαντικό βαθμό συγκεντρωποιημένη.

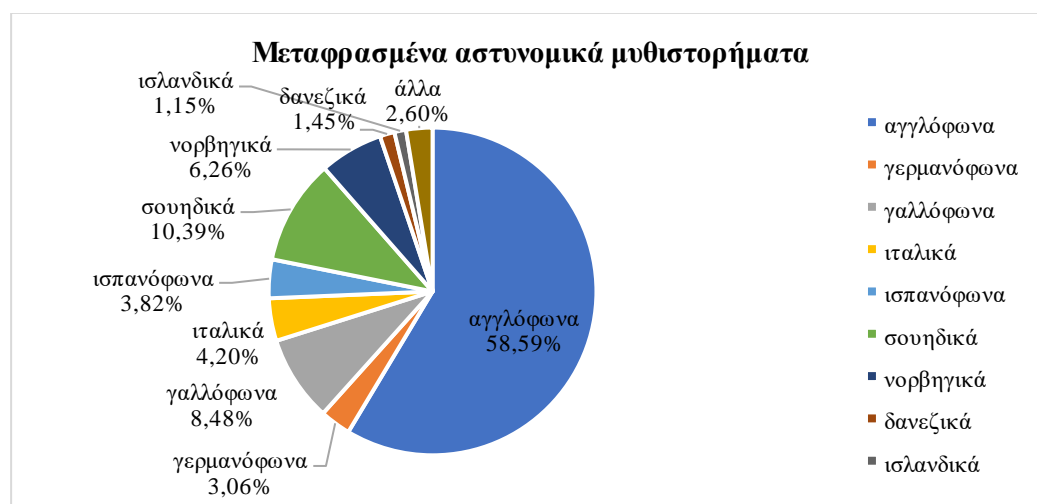
Η λογοτεχνία αντιπροσωπεύει την υπό εξέταση περίοδο στο πεδίο της βιβλιοπαραγωγής ποσοστό ανάμεσα σε 27% (Καμπουροπούλου 2017) έως 21% (ΟΣΔΕΛ 2020). Η μεταφρασμένη λογοτεχνία καταλαμβάνει κατά μέσο όρο μέσα στη δεκαετία το 40% της λογοτεχνικής παραγωγής, γεγονός αναμενόμενο δεδομένου ότι τα ελληνικά αποτελούν περιφερειακή γλώσσα. Ανάμεσα στις γλώσσες της μετάφρασης κυριαρχούν τα αγγλικά που καταλαμβάνουν περίπου το 60% των μεταφρασμένων τίτλων, έπονται τα γαλλικά με 10% και ακολουθούν με περίπου ίδια ποσοστά τα ισπανικά, τα ιταλικά και τα γερμανικά (3%) (Πατεινάρη, υπό έκδοση).

Όσον αφορά την αστυνομική λογοτεχνία, από την παρούσα έρευνα προκύπτει ότι κατά την πρώτη πενταετία της υπό εξέταση δεκαετίας υπάρχει μια σχετικά σταθερή παραγωγή αστυνομικών μυθιστορημάτων με την παραγωγή 100-150 βιβλίων ανά έτος, ενώ από το 2016 και έπειτα παρατηρείται μια αυξητική τάση που κορυφώνεται το 2019 με 250 τίτλους. Παράλληλα με την αυξητική τάση της βιβλιοπαραγωγής μέσα στη δεκαετία παρατηρούμε την ίδρυση της ελληνικής λέσχης συγγραφέων

αστυνομικής λογοτεχνίας (ΕΛΣΑΛ) το 2010 με σκοπό την προβολή της παραγωγής αστυνομικών μυθιστορημάτων στην Ελλάδα, την οργάνωση επιστημονικών (επιστημονικό συμπόσιο της Εταιρείας Σπουδών της Σχολής Μωραΐτη το 2012, διεθνές συνέδριο του ΑΠΘ και του Γαλλικού Ινστιτούτου Θεσσαλονίκης το 2016) και πολιτιστικών εκδηλώσεων (Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας από το 2018), την κυκλοφορία εντύπων αφιερωμένων στην αστυνομική λογοτεχνία (τριμηνιαία επιθεώρηση ΠΟΛΑΡ, στήλη Αστυνομική Βιβλιοθήκη του ηλεκτρονικού περιοδικού *Αναγνώστης*, στήλη της Χίλντας Παπαδημητρίου στην ιστοσελίδα *Bookpress*, στήλη του Φίλιππου Φιλίππου στην εφημερίδα *Το Βήμα*), στοιχεία που από τη μια πλευρά ερμηνεύουν την αυξητική τάση που περιγράφηκε παραπάνω και από την άλλη πλευρά υπογραμμίζουν ότι αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή είδη.

3.2. Γλώσσες της μετάφρασης και μεταφραστικές ροές

Όσον αφορά τις γλώσσες της μετάφρασης στην κατηγορία της αστυνομικής λογοτεχνίας στο ελληνικό πεδίο, επιβεβαιώνονται τα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τη θέση των αγγλικών ως υπερκεντρικής γλώσσας, καθώς κυριαρχούν με ποσοστό 60%, ενώ ακολουθούν τα σουηδικά απ' τα οποία προέρχεται το 10% των μεταφράσεων και έπονται τα γαλλόφωνα έργα με ποσοστό περίπου 7%. Επιπλέον, αν αθροίσουμε τα ποσοστά των σκανδιναβικών γλωσσών, διαπιστώνουμε ότι σχεδόν 1 στα 5 μεταφρασμένα αστυνομικά λογοτεχνικά βιβλία προέρχεται από κάποια σκανδιναβική γλώσσα (ποσοστό 19%). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, επομένως, το μοντέλο κέντρου-περιφέρειας εν μέρει ανατρέπεται, διότι την υπό εξέταση περίοδο ο χώρος κυριαρχείται από περιφερειακές γλώσσες, συγκεκριμένα από τις σκανδιναβικές.⁴ Ακολουθούν ημικεντρικές γλώσσες, τα ισπανικά και τα ιταλικά με ποσοστό γύρω στο 4%, ενώ τα γερμανικά κατατάσσονται ποσοτικά ακόμη πιο κάτω, καθώς καταλαμβάνουν ποσοστό λίγο πάνω από το 3%.

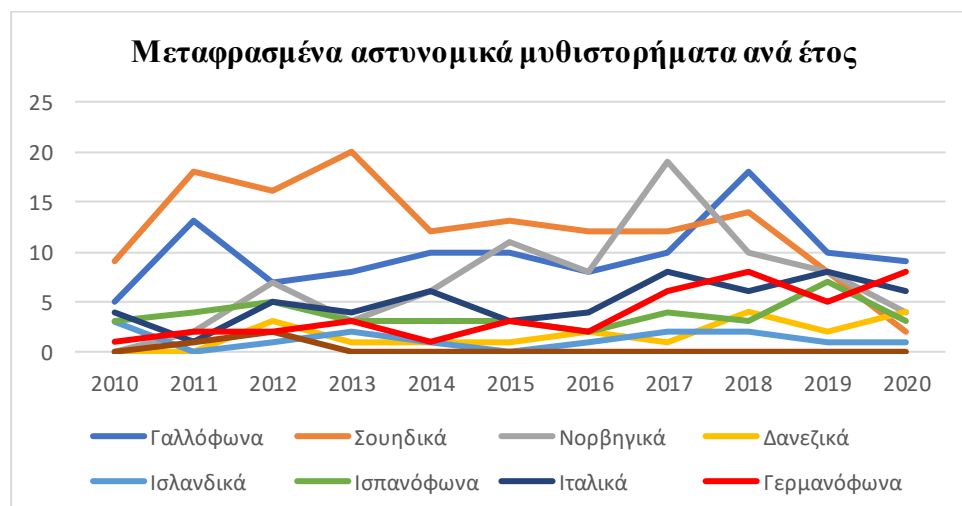

Πίνακας 1: Μεταφρασμένα αστυνομικά μυθιστορήματα

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται ανά γλώσσα η ροή της μεταφρασμένης αστυνομικής λογοτεχνίας τη δεκαετία 2010-2020. Η πτώση της βιβλιοπαραγωγής κατά την πρώτη πενταετία, που έχει χαρακτηριστεί και ως «η χαμένη πενταετία του

⁴ Οι αιτίες της εξέλιξης αυτής υπερβαίνουν τα όρια της συγκεκριμένης εργασίας, θα πρέπει πάντως να αναζητηθούν στην ευρύτερη ανάπτυξη της σκανδιναβικής σχολής της αστυνομικής λογοτεχνίας από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, στην επιτυχία συγκεκριμένων συγγραφέων και σε αλληλεπιδράσεις στο υπερεθνικό λογοτεχνικό και ευρύτερα πολιτισμικό πεδίο.

βιβλίου» λόγω της συρρίκνωσης του κύκλου εργασιών των εκδοτικών οίκων και βιβλιοπωλείων (Μπασκόζος 2015), αποτυπώνεται και στην κυκλοφορία των αστυνομικών μυθιστορημάτων. Αντίστοιχα στο διάγραμμα διαγράφεται η σταδιακή ανάκαμψη κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας. Παρακάτω η έρευνα θα επικεντρωθεί συγκεκριμένα στη ροή και στις δρώσες δυνάμεις της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας, καθώς στην ανάλυση της αισθητά ανοδικής της πορείας από το 2016 και έπειτα.

Πίνακας 2: Μεταφρασμένα αστυνομικά μυθιστορήματα ανά έτος

3.3.Μακροεπίπεδο: οι δρώσες δυνάμεις

Η ανάλυση σε μακροεπίπεδο επικεντρώνεται στις δρώσες δυνάμεις και συγκεκριμένα στις και στους συγγραφείς, στις μεταφράστριες και στους μεταφραστές και στους εκδοτικούς οίκους που διαμορφώνουν τις ροές της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας την περίοδο 2010-2020.

Όσον αφορά τους/τις συγγραφείς, τα 41 αστυνομικά βιβλία προέρχονται από 22 συγγραφείς. Η συντριπτική πλειοψηφία είναι σύγχρονοι εν ζωή συγγραφείς, γεγονός αναμενόμενο, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα είδος που αναπτύσσεται ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες και θίγει επίκαιρα ζητήματα και πλευρές του κοινωνικοπολιτικού παρόντος. Σχεδόν το 90% των συγγραφέων είναι άντρες. Οι γυναίκες είναι μόνο τρεις και είναι και οι τρεις Γερμανίδες. Η μια από αυτές, η Nele Neuhaus, μεταφράζεται με σχετική σταθερότητα καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας και πάνω από το 10% των αστυνομικών μυθιστορημάτων που κυκλοφόρησαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας είναι δικά της. Πρόκειται για συγγραφέα με πλούσιο συγγραφικό έργο και αναγνωρισμένο συμβολικό κεφάλαιο στον γερμανόφωνο χώρο και παγκοσμίως. Σε ό,τι αφορά τις χώρες καταγωγής των συγγραφέων, μόνο 5 από τους 22 είναι Αυστριακοί και τα έργα τους εκδίδονται κυρίως κατά το πρώτο μισό της πενταετίας. Ελβετοί είναι μόνο δύο και τα έργα τους μεταφράζονται από το 2018 και έπειτα. Σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για μεμονωμένες μεταφράσεις, δηλαδή μεταφράζεται ένα έργο από κάθε συγγραφέα και δεν υπάρχει συνέχεια, γεγονός πιθανόν ενδεικτικό για την επιτυχία των έργων αυτών στο ελληνικό πεδίο.

Οι εκδοτικοί οίκοι που φαίνεται να δραστηριοποιούνται περισσότερο στον τομέα των γερμανόφωνων αστυνομικών μυθιστορημάτων είναι κατά βάση μεσαίας δυναμικής. Συγκεκριμένα ξεχωρίζει ο Κλειδάριθμος με 9 τίτλους και σταθερή δραστηριότητα από το 2013, διαφορετικούς συγγραφείς και μεταφράστριες, και

έπειτα ακολουθεί η Διόπτρα με 5 τίτλους από το 2018,⁵ οι οποίοι αφορούν τα έργα του παγκοσμίως γνωστού Sebastian Fitzek. Την τριάδα συμπληρώνει ο Καστανιώτης με 4 τίτλους, ένας εκδοτικός οίκος με παρουσία δεκαετιών στον εκδοτικό χώρο και έμφαση στη μεταφρασμένη λογοτεχνία. Η δραστηριότητά του εντοπίζεται στο πρώτο μισό της δεκαετίας με τη μετάφραση των έργων του Paul Grote. Από τους μεγάλης εμβέλειας εκδοτικούς οίκους ο μόνος που φαίνεται να ενδιαφέρεται για το γερμανόφωνο αστυνομικό μυθιστόρημα είναι το Μεταίχμιο, ένας εκδοτικός οίκος που έχει επενδύσει σε παγκόσμια best sellers και έχει καθιερωθεί ως ενός από τους κυρίαρχους στον χώρο του αστυνομικού μυθιστορήματος. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι παρότι το Μεταίχμιο επενδύει εδώ και χρόνια στον χώρο αυτό, τα γερμανόφωνα αστυνομικά μυθιστορήματα προσέλκυσαν το ενδιαφέρον του από το 2017 και μετά με τα έργα του Harald Gilbers. Τέλος, δύο ανεξάρτητοι εκδοτικοί οίκοι, ο Angelus Novus και η Ποικίλη Στοά, εξέδωσαν το διάστημα αυτό από 3 γερμανόφωνα αστυνομικά μυθιστορήματα, ποσοστό αναλογικά πολύ σημαντικό, δεδομένου ότι πρόκειται για μικρής δυναμικής εκδοτικούς οίκους. Οι εκδόσεις Angelus Novus εξέδωσαν τα έργα του Wolfgang Schorlau, ενώ οι εκδόσεις Ποικίλη Στοά τα έργα του Volker Kutscher.

Αναφορικά με τα υποκείμενα της μετάφρασης, συνολικά 20 μεταφράστριες και μεταφραστές έχουν πραγματοποιήσει τη μετάφραση των 41 υπό εξέταση έργων, ωστόσο η κατανομή δεν είναι ισόποση: 8 έχουν μεταφράσει το 75% των έργων. Ποσοτικά κυριαρχούν οι γυναίκες μεταφράστριες, όπως συμβαίνει ευρύτερα στον κλάδο. Συγκεκριμένα 14 είναι γυναίκες και 6 άντρες. Τους περισσότερους τίτλους (συγκεκριμένα 5) έχουν μεταφράσει η Δέσποινα Κανελλοπούλου και ο Βασίλης Τσαλής. Ακολουθούν ο Τέο Βότσος και η Γιώτα Λαγουδάκου με 4 τίτλους και η Μαρία Αγγελίδου, η Χρύσα Μπανιά και Τάσος Ψηλογιαννόπουλος με 3. Συνολικά παρατηρείται η τάση να διαμορφώνονται σταθερές συνεργασίες με εκδοτικούς οίκους και μια μεταφράστρια ή ένας μεταφραστής να μεταφράζει το σύνολο των έργων ενός συγγραφέα. Η τακτική αυτή εφαρμόζεται ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας, όταν δίνεται εξάλλου έμφαση στη μετάφραση αστυνομικών σειρών μιας συγκεκριμένης/ενός συγκεκριμένου συγγραφέα. Η Δέσποινα Κανελλοπούλου μεταφράζει την πλειοψηφία των έργων του Fitzek για τη Διόπτρα, ο Βασίλης Τσαλής μεταφράζει τη σειρά του Gilbers για το Μεταίχμιο, η Μαρία Αγγελίδου τα έργα του Schorlau για τις εκδόσεις Angelus Novus και ο Τάσος Ψηλογιαννόπουλος τα βιβλία του Kutscher για την Ποικίλη Στοά.

3.4.Μικροεπίπεδο: μελέτες περίπτωσης

Η ανάλυση σε μικροεπίπεδο επιχειρεί να διερευνήσει και να ερμηνεύσει την αλλαγή στην πορεία της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας στο ελληνικό πεδίο από το 2016 και έπειτα. Στο πρώτο μισό της δεκαετίας 2010-2020 η ροή των γερμανόφωνων αστυνομικών μυθιστορημάτων συμβαδίζει με τη γενικότερη εικόνας μείωσης της βιβλιοπαραγωγής στην Ελλάδα δεδομένης της οικονομική κρίσης. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στον εξαιρετικά μικρό αριθμό γερμανόφωνων αστυνομικών μυθιστορημάτων τις χρονιές 2014 και 2015: Η πολύ περιορισμένη παραγωγή θα μπορούσε να συσχετιστεί με την αντίστοιχη άνοδο που σημειώνει τα χρόνια αυτά η σκανδιναβική αστυνομική λογοτεχνία (ιδιαίτερα λόγω της επιτυχίας των βιβλίων του Jo Nesbo που εκδίδονται από τις εκδόσεις Μεταίχμιο), με τις τεταμένες σχέσεις Ελλάδας Γερμανίας σε πολιτικό επίπεδο και με τη συνακόλουθη αρνητική εικόνα της

⁵ Το 2021 προστίθενται 3 επιπλέον τίτλοι που αφορούν τα αστυνομικά μυθιστορήματα του Volker Kutscher.

Γερμανίας στην ελληνική δημόσια σφαίρα (Bickes et al. 2012, Panagiotidis 2012, Tzogoroulos 2019) .

Από το 2016 και έπειτα, ωστόσο, η γερμανόφωνη αστυνομική λογοτεχνία κερδίζει έδαφος και η τίτλοι διπλασιάζονται. Η ανοδική της πορεία τα τελευταία πέντε χρόνια της πενταετίας δε συμβαδίζει με τη γενικότερη έκδοση γερμανόφωνων βιβλίων (και με το σύνολο της βιβλιοπαραγωγής) που ναι μεν έχει αυξηθεί σε σύγκριση με τα χρόνια 2012-2015, αλλά παραμένει μικρότερη από την περίοδο 2010-2011. Συνεπώς θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι αποτελούν ένα είδος που σταδιακά προσελκύει περισσότερο το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού και των εκδοτικών οίκων. Αναζητώντας τις δρώσες δυνάμεις που συνέβαλαν σε αυτήν την εξέλιξη, επιχειρήσαμε να εξετάσουμε εγγύτερα τα αστυνομικά μυθιστορήματα, τα υποκείμενα της μετάφρασης και τους εκδοτικούς οίκους που συμμετέχουν και πραγματώνουν την αλλαγή αυτή, επικεντρώνοντας την ανάλυση σε 4 περιπτώσεις σε μικροεπίπεδο: στα έργα των Fitzek, Schorlau, Kutscher και Gilbers που μεταφράζονται από το 2017 και αυξάνουν τη ροή της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας.

Κατά την ανάλυση των εν λόγω περιπτώσεων διακρίνονται και αντανακλώνται δύο τάσεις στην αστυνομική λογοτεχνία. Η πρώτη τάση, που περιλαμβάνει τα έργα του Fitzek, αφορά το είδος που προσιδιάζει ιδιαίτερα στο θρίλερ και ενέχει χαρακτηριστικά κινηματογραφικής γραφής που δημιουργούν σασπένς. Στην Ελλάδα εκδίδονται από τον εκδοτικό οίκο Διόπτρα. Η Διόπτρα αποτελεί έναν ανερχόμενο εκδοτικό οίκο που μέσα στη δεκαετία έχει πολλαπλασιάσει τη βιβλιοπαραγωγή της και εστιάζει ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς της στα αστυνομικά μυθιστορήματα. Ανάμεσα σε αυτά κεντρική θέση έχουν τα έργα του Fitzek, καθώς πρόκειται για παγκόσμια best sellers, δοκιμασμένα και επιτυχημένα σε πολλές χώρες, γεγονός που αυξάνει τις πιθανότητες της επιτυχίας και στο ελληνικό πεδίο. Τα συγκεκριμένα βιβλία, λοιπόν, λειτουργούν ώστε να αυξήσουν το οικονομικό κεφάλαιο του εκδοτικού οίκου, που φαίνεται να επιχειρεί να ανέλθει στο πεδίο. Τα γερμανόφωνα αστυνομικά θρίλερ, τα οποία μέχρι πρότινος δεν είχαν προσελκύσει το ενδιαφέρον μεγαλύτερων εκδοτικών οίκων, φαίνεται να λειτουργούν ως μοχλός που συνεισφέρει στη βελτίωση της θέσης της Διόπτρας στο πεδίο. Για τη μετάφραση των έργων είναι σταθερή η συνεργασία με τη Δέσποινα Κανελλοπούλου, η οποία εμφανίζεται στον χώρο το 2014, και τρία χρόνια αργότερα μεταφράζει τα βιβλία του Fitzek, τα οποία σημειώνουν μεγάλη εμπορική επιτυχία. Πέρα από τα έργα του Fitzek η Κανελλοπούλου μεταφράζει για τη Διόπτρα και μεγάλο μέρος των παιδικών βιβλίων του οίκου, συνεπώς διαμορφώνεται μια σταθερή συνεργασία που με σημείο εκκίνησης τα βιβλία του Fitzek διευρύνεται.

Οι άλλες τρεις αστυνομικές σειρές που μεταφράζονται την περίοδο αυτή και αυξάνουν τη ροή της γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας παρουσιάζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: Διαπλέκουν με διαφορετικούς τρόπους κοινωνικοϊστορικά ζητήματα. Τα έργα του Schorlau είναι τα πιο χαρακτηριστικά από την άποψη ενσωμάτωσης προβληματισμών της σύγχρονης πραγματικότητας. Οι αστυνομικές ιστορίες που μεταφράζονται στα ελληνικά θίγουν καίρια κοινωνικά ζητήματα, όπως η κοινωνικοοικονομική κρίση, οι σχέσεις Ελλάδας-Γερμανίας, το νερό ως δημόσιο αγαθό κ.ά. Τα βιβλία του Schorlau εκδίδονται από τις εκδόσεις Angelus Novus, έναν ανεξάρτητο εκδοτικό οίκο που επικεντρώνεται σε κείμενα -όχι μόνο λογοτεχνικά- με πολιτικό προσανατολισμό. Όπως επεξηγείται στην ιστοσελίδα του, το όνομα του εκδοτικού οίκου είναι εμπνευσμένο από το έργο του Paul Klee Angelus Novus: «Ο Άγγελος της Ιστορίας που αναπαριστά είναι ένα δυνητικός αρωγός υπέρ της ανασυγκρότησης μιας θρυμματισμένης κοινωνίας». Η έκδοση των συγκεκριμένων αστυνομικών μυθιστορημάτων φαίνεται να εμπίπτει και να εξυπηρετεί αυτόν τον

ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό στόχο. Είναι ενδεικτικό ότι στην περίπτωση αυτή δε μεταφράζονται όλα τα αστυνομικά μυθιστορήματα του Schorlau, αλλά μια επιλογή τους με κριτήριο περισσότερο τα ζητήματα που θίγουν και λιγότερο τη δημιουργία μιας σειράς που θα προσελκύσει το κοινό δίνοντας την αίσθηση συνέχειας. Η μετάφραση των βιβλίων γίνεται από τη Μαρία Αγγελίδου, μια καταξιωμένη μεταφράστρια με πλούσια μεταφραστική και συγγραφική παραγωγή: Έχει μεταφράσει πάνω από 500 βιβλία, έχει βραβευτεί για το λογοτεχνικό της έργο και έχει συνεργαστεί με τους σημαντικότερους εκδοτικούς οίκους της Ελλάδα. Η κεντρική θέση στο πεδίο και το συμβολικό κεφάλαιο της μεταφράστριας συμβάλλει θετικά στη διατήρηση του ποιοτικού προφίλ του εκδοτικού οίκου.

Τα αστυνομικά μυθιστορήματα του Kutscher ενσωματώνουν επίσης κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις, που αφορούν ωστόσο όχι στο παρόν, αλλά το παρελθόν και συγκεκριμένα την περίοδο του μεσοπολέμου στο Βερολίνο, μεταφέροντας με ακρίβεια και παραστατικότητα την ατμόσφαιρα της εποχής. Εκδότης της σειράς είναι αρχικά η Ποικίλη Στοά που εκδίδει το *Βρεγμένο ψάρι* το 2017. Πρόκειται για έναν βραχύβιο ανεξάρτητο εκδοτικό οίκο που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της κρίσης και συγκεκριμένα το 2015. Ο εκδοτικός οίκος έδινε έμφαση στην έκδοση κλασικών και πολιτικών έργων. Τα έργα του Kutscher είναι τα μόνα αστυνομικά που εκδίδει η Ποικίλη Στοά, επιχειρώντας ένα άνοιγμα προς αυτόν τον χώρο αυτό. Παράλληλα, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η μετάφραση των έργων του Kutscher επιδοτήθηκε από το μεταφραστικό πρόγραμμα του Goethe-Institut, γεγονός που υποδεικνύει τη σημασία των επιδοτήσεων για την προώθηση της ξένης λογοτεχνίας, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζει την αναβάθμιση του στάτους της αστυνομικής λογοτεχνίας, δεδομένου ότι διαχρονικά οι επιδοτήσεις δίνονταν σε άλλα λογοτεχνικά ήδη. Όσον αφορά τη μετάφραση, τα βιβλία μεταφράζονται από τον Τάσο Ψηλογιαννόπουλο που εμφανίζεται το 2017 στον χώρο της μετάφρασης βιβλίων και έκτοτε μεταφράζει μικρό όγκο πολιτικών κυρίως κειμένων. Η μετάφραση της τριλογίας του Kutscher φαίνεται να είναι η πρώτη του ενασχόληση με τη μετάφραση λογοτεχνικών βιβλίων. Η επιδότηση της μετάφρασης από το πρόγραμμα του Goethe-Institut και η επιτυχία των βιβλίων είναι παράγοντες που ενισχύουν το συμβολικό του κεφάλαιο και δημιουργούν τη δυναμική για την είσοδο στο πεδίο. Από το 2020 η σειρά του Kutscher κυκλοφορεί πλέον από τις εκδόσεις Διόπτρα, που ενισχύει με τον τρόπο αυτόν την γκάμα των αστυνομικών μυθιστορημάτων της. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ακόμη, ότι τα βιβλία του Kutscher γνώρισαν εξ αρχής επιτυχία στη Γερμανία και μεταφέρθηκαν στη μικρή οθόνη με τη σειρά *Babylon Berlin*. Στην Ελλάδα η σειρά προβλήθηκε το 2019 στην κρατική τηλεόραση και προσέλκυσε το ενδιαφέρον του κοινού και των ιστοχώρων που ασχολούνται με το βιβλίο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι παρουσιάσεις του πρώτου βιβλίου της σειράς του Kutscher στο ηλεκτρονικό περιοδικό ο *Αναγνώστης*, στους ιστοχώρους της *Bookpress* και της *Lifo* και στην ιστοσελίδα της Διόπτρας κάνουν άμεση αναφορά στη σειρά, συνδέοντάς την με το μυθιστόρημα: «το βιβλίο το Βρεγμένο ψάρι, στο οποίο βασίστηκε η δημοφιλής τηλεοπτική σειρά⁶...». Η επιτυχία της σειράς συνεπώς, δηλαδή ένας παράγοντας εκτός του πεδίου της βιβλιοπαραγωγής, φαίνεται να χρησιμοποιείται ως επιχείρημα, για να προωθήσει την επιτυχία των βιβλίων.

Τέλος, η περίπτωση των αστυνομικών μυθιστορημάτων του Gilbers συμπληρώνει τον άξονα που εγκαινιάζει η σειρά του Kutscher και μας μεταφέρει επίσης στο Βερολίνο, αλλά κατά χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μια περίοδο που διαχρονικά προσελκύει το ενδιαφέρον των συγγραφέων, του κοινού και των

⁶ Βιβλίο, Το Βρεγμένο Ψάρι, Volker Kutscher - Dioptra.gr (ανακτήθηκε 10/1/2022).

εκδοτικών οίκων. Η τριλογία, έχοντας σημειώσει μεγάλη εκδοτική επιτυχία στη Γερμανία, εκδίδεται από το Μεταίχμιο, έναν από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους στο ελληνικό πεδίο. Όσον αφορά ειδικά την αστυνομική λογοτεχνία, το Μεταίχμιο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα αυτό: Στην ιστοσελίδα του διαθέτει ξεχωριστή συλλογή για τα αστυνομικά στην οποία εντάσσονται συνολικά 420 βιβλία (Μάρτιος 2021), ενώ παράλληλα διαθέτει τη Λέσχη Noir, όπου τα αστυνομικά μυθιστορήματα πλαισιώνονται με συγκεκριμένα προνόμια για τα μέλη της λέσχης. Επιπλέον, όσον αφορά την προσέγγιση του εκδοτικού οίκου, το Μεταίχμιο εκδίδει όλα τα βιβλία μιας αστυνομικής λογοτεχνικής σειράς, ενώ εκδίδει αρκετές διαφορετικές μορφές του βιβλίου (ebook, pocket κ.λπ.). Το οικονομικό μέγεθος του εκδοτικού οίκου από τη μια πλευρά και η έμφαση που δίνει στο αστυνομικό μυθιστόρημα από την άλλη υπαγορεύουν τις επιλογές αυτές. Τα βιβλία μεταφράζονται από τον Βασίλη Τσαλή, μεταφραστή και μελετή της γερμανόφωνης λογοτεχνίας, που εμφανίστηκε στο πεδίο το 2010. Ο Τσαλής έχει μεταφράσει διακεκριμένους συγγραφείς, όπως τους Thomas Bernhard, Franz Kafka, Thomas Mann κ.ά., γεγονός που συντελεί στην απόκτηση συμβολικού κεφαλαίου εντός του ελληνικού πεδίου, δεδομένου ότι η μετάφραση συγγραφέων με κεντρική θέση στο παγκόσμιο πεδίο αποτελεί έναν από τους παράγοντες που μπορούν να αυξήσουν το συμβολικό κεφάλαιο του μεταφραστή ή της μεταφράστριάς (Bachleitner & Wolf 2010: 12). Το 2018 ο Τσαλής ξεκίνησε να μεταφράζει αστυνομική λογοτεχνία και να συνεργάζεται με μεγάλους εκδοτικούς οίκους, όπως ο Κλειδάριθμος και το Μεταίχμιο, κίνηση που ενισχύει επιπλέον το κοινωνικό του κεφάλαιο και συμβάλλει στη μετατόπιση προς μια κεντρική θέση στο πεδίο.

Συζήτηση

Η αστυνομική λογοτεχνία αποτελεί κατά την περίοδο 2010-2020 ένα δημοφιλές είδος με μεγάλο αριθμό μεταφρασμένων τίτλων. Τα γερμανικά, παρότι κεντρική γλώσσα στο παγκόσμιο πεδίο, καταλαμβάνουν στο ελληνικό πεδίο μια σχετικά περιφερειακή θέση, καθώς αντιπροσωπεύουν το 3% των μεταφρασμένων αστυνομικών μυθιστορημάτων. Όσον αφορά τους εκδοτικούς οίκους που εκδίδουν γερμανόφωνη αστυνομική λογοτεχνία κυριαρχούν οι μεσαίες δυναμικής εκδοτικοί οίκοι. Επικρατούν, ακόμη, οι άντρες συγγραφείς που μεταφράζονται από γυναίκες μεταφράστριες, ενώ ένα μικρό ποσοστό μεταφραστριών και μεταφραστών κυριαρχεί ποσοτικά, καθώς μεταφράζει την πλειοψηφία των έργων.

Όσον αφορά στις ροές των μεταφράσεων, μας επιτρέπουν να καταλάβουμε καλύτερα και τις ιστορικοκοινωνικές αλλαγές, καθώς επηρεάζονται από τις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών και δρωσών δυνάμεων (Δημητρούλια 2015: 24-30, Heilbron & Sapiro 2007: 103). Οι ροές γερμανόφωνης αστυνομικής λογοτεχνίας στα ελληνικά μέσα στη δεκαετία παρουσιάζουν μια διαφοροποίηση ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη πενταετία. Οι μειωμένες μεταφραστικές ροές κατά το πρώτο μισό σχετίζονται από τη μια πλευρά πιθανώς τη γενικότερη εικόνα της Γερμανίας στην ελληνική δημόσια σφαίρα στην αρχή της κρίσης, ενώ εντάσσονται και στην ευρύτερα μειωμένη βιβλιοπαραγωγή. Η μετατόπιση και η αύξηση της κυκλοφορίας γερμανόφωνων αστυνομικών μυθιστορημάτων από το 2016 και έπειτα, πέρα από τη γενικότερη σταδιακή σχετική αύξηση της βιβλιοπαραγωγής, θα μπορούσε να συσχετιστεί με δύο τάσεις που αναδεικνύονται μέσω της ανάλυσης σε μικροεπίπεδο.

Η πρώτη τάση αφορά τη στροφή προς best sellers θρίλερ, ένα επιτυχημένο είδος το οποίο κυριαρχούνταν μέχρι πρότινος από σκανδιναβούς συγγραφείς και στο ελληνικό εκδοτικό πεδίο από το Μεταίχμιο. Με τη μετάφραση του επιτυχημένου Fitzek ο εκδοτικός οίκος Διόπτρα εισήλθε δυναμικά στον συγκεκριμένο χώρο, ενώ η

προσπάθεια πλαισιώθηκε από την έκδοση και άλλων γερμανικών αστυνομικών μυθιστορημάτων, αυτών του Kutscher. Η δεύτερη τάση αφορά τον προσανατολισμό προς το γερμανόφωνο αστυνομικό μυθιστόρημα που εμπεριέχει κοινωνικές και ιστορικές διαστάσεις. Οι κοινωνική και πολιτική κρίση δυσχεραίνουν μεν τις σχέσεις Ελλάδας Γερμανίας, αλλά ταυτόχρονα φέρνουν τη γερμανική κοινωνία και ιστορία στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος (αντίστοιχα στη Γερμανία την περίοδο αυτή μεταφράζονται ελληνικά έργα που αντανακλούν πτυχές της κρίσης). Η κοινωνική και ιστορική διάσταση ορισμένων γερμανικών αστυνομικών μυθιστορημάτων, που πιθανόν προσφέρουν μια σύνδεση παρελθόντος-παρόντος και λειτουργούν ως μια προσπάθεια ερμηνείας της σύγχρονης πραγματικότητας, προσελκύουν το ενδιαφέρον μικρότερων εκδοτικών οίκων, που στρέφονται προς αυτού του είδους το αστυνομικό μυθιστόρημα. Παράλληλα, τη στροφή αυτή ακολουθεί και το Μεταίχμιο, διευρύνοντας την γκάμα και τις γλώσσες των αστυνομικών μυθιστορημάτων που εκδίδει και κατ' αυτόν τον τρόπο ενισχύοντας και επιβεβαιώνοντας την κυρίαρχη θέση του στο πεδίο.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bachleitner N. και M. Wolf (2010). „Einleitung: Zur soziologischen Erforschung der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum“. In N. Bachleitner, & M. Wolf (Hrsg.), *Streifzüge im translatorischen Feld. Zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Berlin: LIT Verlag, 7-32.
- Bickes H., E. Butulussi, T. Otten, J. Schendel, A. Sdroulia και A. Steinhof (2012). *Die Dynamik der Konstruktion von Differenz und Feindseligkeit am Beispiel der Finanzkrise Griechenlands: Hört beim Geld die Freundschaft auf?*. München: Iudicium.
- Bourdieu P. (1993). *The field of cultural production: Essay on art and literature*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu P. (2008). “A conservative revolution in publishing”, μτφρ. R. Fraser. In *Translation Studies* 1:2, 123–153. <https://doi.org/10.1080/14781700802113465>.
- Γιαννακοπούλου Β. (2012). «Πρώτες σκέψεις για μια κοινωνιολογία της μετάφρασης στην Ελλάδα». Στο *Syn-Thèses* 5, 15-27.
- Cronin M. (2003). *Translation and Globalization*. London: Routledge.
- Erdmann E. (2009). “Nationality International: Detective Fiction in the Late Twentieth Century”. In M. Krajenbrink & K. M. Quinn (eds.), *Investigating Identities*. Leiden: Brill, 11-26. https://doi.org/10.1163/9789042029170_003.
- Δημητρούλια Τ. (2015). «Πολιτισμός, λογοτεχνία, μετάφραση, ιεραρχίες, πολυσυστήματα, νόρμες». Στο Τ. Δημητρούλια και Γ. Κεντρωτής (επιμ.), *Λογοτεχνική μετάφραση. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 8-50. <http://hdl.handle.net/11419/5252>.
- Eisenzweig U. (1986). «Εισαγωγή. Όταν το αστυνομικό μυθιστόρημα έγινε είδος», μτφρ. Β. Μπιτσώρης. Στο Συλλογικό έργο, *Ανατομία του αστυνομικού μυθιστορήματος* (Ανθολογία). Άγρα: 1986, 5-35.
- Heilbron J. (1999). “Towards a sociology of translation: Book translations as a cultural world system”. In *European Journal of Social Theory* 2:4, 429–444.
- Heilbron J. (2020). “Obtaining World Fame from the Periphery”. In *Dutch Crossing*, 44:2, 136-144. <https://doi.org/10.1080/03096564.2020.1747284>.
- Heilbron J. και G. Sapiro (2007). “Outline of a sociology of translation”. In M. Wolf & A. Fukari (eds.), *Constructing a Sociology of Translation*. Amsterdam & Philadelphia: Benjamins, 93-108.
- Kabouropoulos S. (2017). “The age of discontent: Greek publishing through six years of austerity”. In *Pub Res Q* 33, 28–36. <https://doi.org/10.1007/s12109-016-9497-9>.
- Markaris P. (2014). “The crime novel: between society and deduction”. In *A contrario* 1:20, 161-167. <https://doi.org/10.3917/aco.141.0161>.
- Μπασκόζος Γ (2015). «Στοιχεία για τη χαμένη πενταετία του βιβλίου (2009-2014)». Στο *Αναγνώστης*. <https://www.oanagnostis.gr/stichia-gia-ti-chameni-pentaetia-tou-vivliou-2009-2014/>.
- ΟΣΔΕΛ (2020). *Έρευνα στις εκδοτικές επιχειρήσεις για την χαρτογράφηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας του κλάδου*. <https://www.publicissue.gr/publishers-2/>
- Panagiotidis J. (2012). “Die Krise ist kein Fußballspiel: Bemerkungen zu einem medial inszenierten Konflikt / The Crisis is not a Football Match: Remarks on the Media’s Staging of a Conflict”.

Comparative Southeast European Studies, 60:3, 433-454. <https://doi.org/10.1515/soeu-2012-600310>.

Πατεινάρη Φ. (υπό έκδοση). «Γερμανόφωνη πεζογραφία στο ελληνικό εκδοτικό πεδίο: Αντανακλάσας στη μεταφρασμένη λογοτεχνική παραγωγή της δεκαετίας του 2010». Στο Α. Α. Κύρτσης και Μ. Πεχλιβάνος (επιμ.), *Επιτομή των ελληνογερμανικών διασταυρώσεων*. <https://comdeg.eu/el/compendium/>.

Sapiro G. (2008). "Translation and the field of publishing: A commentary on Pierre Bourdieu's 'A conservative revolution in publishing' from a translation perspective". In *Translation Studies* 1:2, 154–167.

Sapiro G. (2010). "Globalization and cultural diversity in the book market: The case of translations in the US and in France". In *Poetics* 38:4, 419–439.

Tzogopoulos G. N. (2019). "Assessing the Image of Germany in the Greek Media During the Crisis (2010–2015)". In Katsikas, D. (ed.), *Public Discourses and Attitudes in Greece during the Crisis. Framing the Role of the European Union, Germany and National Governments*. London: Routledge, 87-111.

Wiedenmayer A. (2020). „Die Herrschaft über die Übersetzung“. In S. Delianidou, E. Georgopoulou, J. Pangalos (Hrsg.), *Texturen von Herrschaft im Mittelmeerraum*. Berlin: Peter Lang, 135-144.

Wolf M. (2007). "Introduction: the emergence of a sociology of translation". In M. Wolf & A. Fukari, (eds.), *Constructing a Sociology of Translation*. Amsterdam & Philadelphia: Benjamins, 1-38.

Βάσεις δεδομένων

Βιβλιονet, ηλεκτρονική βάση βιβλιογραφικών δεδομένων, Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού. <https://biblionet.gr/>.

Οσδελnet, ηλεκτρονική βάση του Οργανισμού Συλλογικής Διαχείρισης Έργων του Λόγου. <https://osdelnet.gr/>.

Online Compendium των ελληνογερμανικών διασταυρώσεων, Freie Universität Berlin. <https://comdeg.eu/el/bibliographie/deutsch-griechische-uebersetzungen/>.